

En el nostre món rural, tot i que encara conserva certa vaga aura estrangera i culta, el mot ha acabat per tenir algun arrelament local, i una relativa popularitat: un romanç anti-bonapartista, de c. 1814, deia «Malaparte hem d'enterrà / assota una llosa / o bé 'n algun torrent / o baix d'una gruta, / perquè no empesti la gent / la pudó de futre», MilàF (Romillo., 131.6). La Gruta de les Lloberes i el Rec de la Gruta a St. Jaume de Frontanyà; la Gruta de la Guixosa, a Palmerola. A diversos punts la gent diu *gorúta*: «La *Garuta*» és un camp on hi ha al mig un gros forat, a Torroella de Montgrí; «ara passarem per la *garúta*» em deien a Pals, referint-se a una gorga excavada per les aigües de la Riera de Caramany (1958). *Cripta* variant sàvia, d'arqueòlegs, amb el significat primitiu [Lab. 1839].

DERIV.: *Garut*. *Grotesc* [1803, Belv.], de l'it. *grottesco*, pròpiament dit d'un ornament capritxós que imita la paret tosca de les grutes, amb conquillettes i les bestioles que s'hi crien, i més tard quimeres i fullatge, d'on després l'acc. 'extravagant', 'ridícul'.

Àpòcrif [1460, JRoig, *Spill*, 8795], pres del grec ἀπόκρυφος 'secret', 'que no es llegeix públicament a la sinagoga' (d'on 'no autèntic', aplicat als llibres de l'Esriptura), derivat d'ἀποκρύπτω 'jo ocult'. *Criptic*.

CRPT.: *Cripto*- prefix de cultismes, que indica coses secretes o amagades: *criptografia*, *-gràfic*, *criptògraf* [Lab. 1839]; *criptograma*. *Criptònim* [id.]. *Criptògama*. +*Cripto-feixista* espècie de la qual patim anys ha.

GÚA, 'mesura de llargada de les embarcacions', català antic *goa* i genovès *goa*, que no és més antic que en català; d'origen incert: probablement vénen tots dos d'una mesura de nom semblant que ja existiria a l'Antiguitat: són mesures llavors conegudes ACNUA (possiblement reduït a *ACÚA), gr. χόα i alguna altra, entre les quals cal restar en dubte; car és impossible fonèticament que vingui del ll. CŪBITUM 'colze' o del grec ὀργυιά; potser χόα és la millor. □ 1.ª doc.: *goa*, S. XIII; *gúa*, princ. S. XX.

És viu a Sant Pol de Mar [1930] i en general a la costa catalana (també a Blanes i a L'Escala, 1937) com a nom de la unitat de mesura per avaluar la llargada de les embarcacions: 'Aquella tarda la barca de tretze *gúes* d'En Benet feia goig de veure --- jo m'estava al forat de popa i el pescador s'aguantava dret al mig de la barca, quan, arribats arran de les ones --- la barca lliscà suau... En nom de Déu!... En mar!', Coromines (*Jardins de Sant Pol*, 65; O. C., 806a29). El modern *gúa*² ve de l'antic *goa*, segons la fonètica normal (com *cua* < *coa*, *dues* < *does*, *escues* < *escoes* ABSCONSAS). *Goa* o *goe*, en efecte, es troba en diferents textos antics genovesos, francesos i provençals (per als quals vegeu Jal, Du C. i Godefroy; i, en català, en els *Costums de Tortosa*:

«Com lo senyor vol començar de fer la nau --- deu dir als parçoners de quin gran, ne quiynes mides ne de quantes *goes* la farà» (ed. Ol., 448). La llargada de la *gúa* és variable segons les localitats, i ja ho era antigament; perquè el citat text legal prescriu que en el ter-

me de Tortosa no s'admetrà altra *gúa* que la tortosina: «una costum, una moneda --- una cana e una *goa*, un quarter --- un pes, una mesura, és en la ciutat de Tortosa e per tot lo terme de Tortosa» (p. 59), i precisant-ho: «la *goa* del leyns de Tortosa és e deu ésser de tres palms e terç de cana» (p. 400). En canvi a la costa catalana és de quatre pams (Sant Pol, 1936; Amades i Roig, BDC xii, 17, s. v. *bua*), mentre que la de Marsella tenia tres pams (73 cm., Jal, *Gloss. Naut.*, p. 786), i a Gènova se n'havia usada una de dos pams (ibid., p. 1122). A la costa provençal el mot es degué pronunciar *goa* amb *o* tancada, judicant per les formes afrancesades posteriors: *goue* 1246, 1521, 1622 i en els *Voyages de Marc Pol* en francès (Jal, p. 630 etc.).

En una nota meua de 1936 (*Homen. a Rubió*; ara reproduïda en *EntreDL* III, 209-10) vaig proposar derivar-ho del gr. clàssic ὀργυιά 'mesura de longitud equivalent a una braça'; com que hi hagué una variant arcaica (i etimològica) ὀργυία, allegava jo que potser el mot s'havia estès pertot des de Gènova, en el dialecte de la qual la -R- intervocàlica desapareix segons una norma fonètica; norma, però, de data moderna. Ni que fos ja antiga, això, però, no és possible: primer perquè caldria trobar variants amb oo- inicial; segon perquè no hi ha cap raó per creure que el mot no sigui tan antic en català i fins en provençal com en genovès (on no hi ha cap testimoni anterior a 1200, ni en baix llatí, a despit de l'abundor en què, més que enlloc, s'ha conservat allà la documentació nàutica).

Encara més impossible fonèticament fóra partir del ll. CŪBITUM 'colze' (que tardanament, ja en llatí pren el sentit de 'colzada'), com voldria Vidos (*Storia delle parole marin. it. in francese*, 437); idea que, quant als fets, es basa en una conjectura de Jal, segons la qual la *goa* valdria per una colzada, en un doc. genovès de 1271. Tal evolució fonètica no sols és absurda en català i en llengua d'oc, sinó difícilment possible ni en genovès recent, absolutament descartada en l'antic, i refutada conclusivament pel testimoni unànime dels documents medievals de totes quatre llengües.³

Qualsevol que sigui en definitiva l'origen, tot fa suposar que el mot ja ve de l'Antiguitat, que és mediterrani des de sempre, amb una terminació femenina en -A i en una forma segurament no gaire diversa del tipus *goa*, comú a totes tres llengües romàniques des del S. XIII.

El lingüista dubta entre diverses possibilitats etimològiques:

1) Una mesura agrària *acnua* de 120 peus quadrats està documentada en llatí, *TbLL* s. v. i Holder I, 60.17ss.; III, 523.33; Walde-H. (I, pp. 9, 10), des de data ben antiga (ja en Varró);⁴ se n'han llegit variants textuals *acnua* i *acina* (Dottin, *La L. Gaul.*, p. 223; Whatmough, *Dial. Anc. Gaul.*, 89, 103); i a base d'això podem preguntar-nos si no es podria llegir pertot ACUVA (= *acúua*), punt de partida fonèticament acceptable per a nosaltres. De tota manera sembla que hi ha una variant *akun* en una inscripció osca post-augustea, i que hi ha altres variants *akenei*, *acunum* en osc, *acnu* en umbre, i hi ha un mot grec ἄκνευα (pròpiament